

Д-р КЕБУЗИНСЬКА ПРО МАСОВІ РОЗСТРІЛИ НКВД

Доповідь НТШ “Документація масових розстрілів НКВД у західно-українських тюрмах 1941-го року” виголосила д-р Ксенія Кебузинська. Її представила д-р Д. Турчин-Дувірак. Вона сказала, що д-р Кебузинська навчалася в університетах Вермонту і Нью-Йорку, здобула ступінь магістра з французьких і жіночих студій, докторат з літературознавства. Працювала архівістом, бібліографом. Від 2006-го року працює бібліотекарем Торонтського університету і є співдиректором українознавчих студій імені Петра Яцика. Здобула ряд нагород, є автором багатьох академічних праць. Коло її наукових інтересів широке: козаччина у французькій культурі (цій темі була присвячена її докторська дисертація), музика, галицьке життя. Темою сьогоднішньої доповіді є результат її найновіших досліджень, присвячених сторінкам історії багато ближчої до нас і все ще болючої.

Д-р Кебузинська представила книгу, редактором якої вона була разом з д-ром Олександром Мотилем - “The Great West Ukraine Prison Massacre of 1941: A Sourcebook, edited by Ksenya Kebuzinski and Alexander Motyl”. Доповідачка поділилася з присутніми, як виникла ідея цього видання, що спонукало її взятися за цю тему. У 2012 році вона зустріла родичів по батьковій лінії, дізналася про ті події. Всерйоз дослідження почалося у 2010-2011 роках як наслідок студій про міру участі українських націоналістів у воєнних злочинах і бажання з’ясувати, чи була її родина причетною. Вона зосередилася на родині по батьковому боці через кілька світлин. На одній - її баба стоїть між Отто Бауером, губернатором Галичини, і Корнелій Драгомирецьким, лендкомісаром Бібрки. Її дід імовірно стоїть позаду Драгомирецького. Він натоді щойно прибув на посаду нотаріуса й асистента директора дистрикту Бібрка. Він обіймав цю посаду вісімнадцять місяців. Протягом цього часу німці депортували половину єврейського населення міста і понад тисячу забили у ближньому селі. Дослідниця сказала, що вона поки що не відкрила незручної правди про свого діда, але документів є небагато. Д-р Кебузинська, однак, має намір провадити подальше дослідження і знайти щось компрометуюче про свого діда, оскільки, як вона зазначила, він обіймав високу посаду.

Наступні дві фотографії показують прадіда доповідачки у військовому однострої та його шестеро добре одягнених синів. Дві дочки не присутні на майже жодній родинній світлині. Д-р Кебузинська виявила у процесі дослідження складність життя в австрійській Галичині, яка була також під советською і польською окупаціями. Це не завжди обговорюється істориками на міжпоколінньому рівні. Дід доповідачки був успішним фермером біля Перемишля. Його сини вчилися в гімназії, двоє студіювали в теологічній семінарії, один учився в Ягеллонському університеті, інший вивчав економіку у Познані. Вони працювали, одружилися; родина також зазнала бідувань, що позначилося на формуванні її політичних поглядів. У 1914 році австрійці заарештували Осипа, прадіда д-ри Кебузинської за проросійські симпатії і вислали його до концтабору. Його найстарший син Стефан служив в австрійській армії протягом Першої світової війни і був ув’язнений у 1915 році росіянами. Він помер молодим у психіатричній лікарні. Син Василь учився в українській гімназії, готувався стати священником, але залишився працювати на батьківській фермі й успадкував її по смерті батька. У 1945 році поляки конфіскували його маєток і вислали його з родиною в Україну. Осип і його брат Григорій, дід д-ри Кебузинської, були заарештовані у 1929 році за пошкодження чужої власності. Тільки молодший Володимир пережив той час порівняно безпечно. Найтрагічнішою була доля Івана. Його духовна кар’єра була короткою. У червні 1946 року НКВД заарештував отця Івана. У Добромилі його катували два дні, а потім стратили. Тіло було покинуто у неглибокій ямі тюремного двору. Тіла решти жертв вкинули у поблизькі соляні шахти. Д-р Кебузинська сказала, що в той час, коли вона почала дослідження у 2012 році, професор О. Мотель відвідав місто, де жила його мати - Перемишляни. Він написав, що це місто було сплюндроване кілька разів поспіль: довоєнні українці, поляки, євреї були знищені, і пам’ять про них пропала. Єдине, що залишилося, - цвинтар. Дядько проф. О.Мотіля провів п’ять років у польській тюрмі у 30-і роки, був катований і знову заарештований советами у 1941 році й убитий разом з тисячами українських політичних в’язнів.

Д-р Кебузинська була в Україні, зустрілася зі своєю родиною, відвідала цвинтар і поїхала у Бібрку шукати могилу свого прадіда по батьковій лінії. Вона досліджувала родинну історію, написала до проф. О.Мотиля. Він зазначив, що історія їхніх родин дуже подібна і запропонував стати співавтором книги, над якою працював. Д-р Кебузинська переглянула документи і свідчення, наявні у бібліотеці Робартс; звернулася до своїх друзів-архівістів у Європі. Вона сказала, що обоє дослідників були особисто зацікавлені у цій роботі, бо втратили членів родини, закатованих НКВД. Книга джерел заповнює прогалину в літературі, присвяченій масовим убивствам у радянській Україні. Число загиблих - 10-40 тисяч - може видатися невеликим порівняно з мільйонами убитих і депортованих, але їхні долі є важливою частиною історії II-ї світової війни. Д-р Кебузинська показала список публікацій за 1986-2014 рр., присвячених цій темі; згадала і тогочасні (1941 р.) газетні статті, які подавали імена загиблих та підозрюваних у їхньому вбивстві. Посол Великобританії в СРСР Р. Стаффорд Кріппс надіслав запит до В. Молотова про вбивство великого числа польських політичних в'язнів росіянами. Молотов відповів, що поляків там було тільки 150 і жоден не постраждав від росіян, а як були загиблі, то в тому винні німці. Кріппс написав, що в тих умовах незалежне розслідування не було можливим. Преса допомогла розповсюдити заяви російської сторони. Доповідачка показала витяги зі статей тодішніх газет, а також зазначила, що репортери були спантеличені - не знали, ким були жертви. З'явилися також деякі публікації після війни у таборах переміщених осіб. У 1962 році у Лондоні був опублікований збірник документів про російські звірства в Україні, до якого увійшли і свідчення очевидців. У 1989 році Польща почала досліджувати злочини проти поляків під час II-ї світової війни. Д-р Кебузинська сказала, що метою їхнього збірника було зібрати свідчення родин загиблих. Незважаючи на те, що дослідження масових убивств проводиться від початку 90-х років до сьогодні, все ще немає згоди про кількість жертв. Доповідачка навела статистичні дані НКВД, українських і польських істориків, показала карту, створену працівниками бібліотеки Торонтського університету про масові вбивства, вчинені НКВД на території Західної України у 1941 році. Дві третини загиблих були українцями, одна третя - поляками. Д-р Кебузинська показала графічні роботи Леоніда Перфецького "Допити в НКВД" та "Страта українських політичних в'язнів агентами НКВД". Вона проаналізувала фактори, що спричинили напружені стосунки між українцями, поляками і євреями, показала витяги зі спогадів очевидців - українців, поляків, євреїв, які пережили ті трагічні події. Всі вони бачили війну через призму власних страждань. Спільні випробування не об'єднали їх ні проти советів, ні проти німців. Багато роботи ще треба виконати, зокрема, виявити винуватців тих подій. Доповідачка висловила сподівання, що інші дослідники продовжать вивчати ці події. Доповідь викликала значний інтерес і спричинила жваву дискусію.

Галина Костюк

